1

Назад на кухню

На виході з приміщення автовокзалу Порт-Оторіті — десять годин у літаку, дві в автобусі — мене зустріли задушлива спека й оглушливий гамір, до яких я зовсім не був готовий. Шалений гул голосів, скрегіт валіз по лінолеуму й бетону, невпинний потік машин, гудки з усіх боків і музика з радіоприймачів — усе це злилося воєдино: літнє повітря Нью-Йорка іскрилося від людської енергії, наче сонячне проміння, сфокусоване лінзою.

Ласкаво просимо додому, Слаю.

Сонце вже майже зайшло, мені не було де спати, і я не знав ані душі в цьому велетенському місті. Чесно. Я гадки не мав, куди йти. Вийшов на вулицю і в натовпі незнайомців намагався зорієнтуватися за вуличними вказівниками: Сорок друга вулиця і Восьма авеню. Знайомо. Наша перша квартира була на розі Сорок шостої та Дев'ятої авеню, у самому серці Геллз-Кітчен*. Зовсім неподалік. Тож я вирішив піти туди, де все почалося.

Я народився 6 липня 1946 року — на подив власної матері. Вона не хотіла дітей і до останнього заперечувала свою вагітність, аж доки однієї суботи пополудні в неї почалися перейми просто в автобусі. Пасажир допоміг їй вийти й відвіз до найближчої благодійної лікарні для малозабезпечених представників робітничого класу.

---

* Буквально — «Пекельна кухня» (*англ.*) — район на заході Мангеттену. Свого часу мав репутацію небезпечного: у XIX–XX століттях там діяли банди, жили портові робітники та іммігранти. — *Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено іншого.*

Пологи були важкі.

З ускладненнями.

Я не рухався родовими шляхами, тож лікарі почали тягнути мене щипцями. А це процедура з певними ризиками. Якщо інструмент на голову дитини накладуть неправильно, це може завдати їй серйозних травм на все життя, спричинивши перелом черепа, ушкодження мозку чи очей або, як у моєму випадку, — параліч і каліцтво. Мені випадково защемили нерв, і лівий бік обличчя частково паралізувало, що змінило моє життя назавжди. Відтоді в мене кривий рот і такий вираз, наче я вічно чимось невдоволений. Що ж, так тому й бути.

Ми мешкали в крихітній квартирці без централізованого опалення. І, як можна здогадатися, без гарячої води, тож навіть помити посуд було проблематично. А залізти у ванну, особливо взимку, — і поготів, тому робили це нечасто. Мама кип'ятила воду на газовій плиті, змішувала її з крижаною водою з-під крана й обмивала мене губкою. Коли нашу маленьку ванну не використовували за призначенням, а це більшість часу, зверху клали шматок фанери, і вона правила нам за кухонний стіл — шикарно.

Оренда обходилася нам у доларів п'ятнадцять на місяць. Квартирка була холодна. На кухні стояла невеличка плита на одну конфорку з малесенькою решіткою зверху. А тепер два слова про розваги. Батько затикав щілини в плінтусах кухонним шкребком, щоб звідти не могли пролізти щури. Він вважав, що шкребка вони не прогризуть, бо той застрягне в їхніх зубах. Але про всяк випадок притуляв до плінтуса ще й зігнуту металеву кришку від консервної банки з-під помідорів, блокуючи їм прохід.

Чи варто казати, що жили ми бідно. За мою першу колиску правила шухляда комода з подушкою. А згодом мене переклали в ящик із замком на кришці: звучить жорстоко, але насправді так було краще: я ріс гіперактивним. Останнє, чого хочуть батьки, — щоб дитина вилізла крізь вікно на пожежну драбину, а я робив це не раз. Якось я попросив у тата дозволу завести кота. Він відповів, що якщо мені потрібен улюбленець, то я можу гратися з рожевими мишенятами, які пробираються у квартиру, минаючи шкребок, і прилипають до клейкої стрічки-мухоловки під раковиною.

Мій старий був перукарем — мріяв стати співаком, але патологічно боявся сцени, тому пішов у перукарі: на жіночих стрижках

можна було непогано заробити. Саме так він познайомився з моєю мамою. Мама завжди хотіла бути зіркою: актрисою, танцівницею — неважливо, ким саме. Марила славою. А зрештою продавала сигарети в нічному клубі Біллі Роуза* «Діамантова підкова» в підвалі готелю «Парамаунт» на Західній Сорок шостій вулиці. Багато років по тому вона хвалилася новим знайомим, що її вважали «головною зіркою» клубу. І щиро в це вірила. А по факту була мрійницею. Може, саме від неї мені передалася ця болячка?

І ось вони одружилися,

але

виникла невеличка проблема.

Мама забула розлучитися зі своїм першим чоловіком, Томмі. Кремезним далекобійником із Кінсбурга, штат Нью-Джерсі. Крім того, у неї був чотирирічний син, існування якого вона заперечувала до кінця життя. Ця полігамія аж ніяк не тішила мого батька. Коли він про все дізнався, то, за словами родичів, розніс чимало меблів і стін у домі. Ось на такій ноті почався їхній бурхливий шлюб. Обоє були вибухонебезпечні. І без кінця сварилися. Скандали стали нормою життя. Як і в багатьох інших чоловіків, які виросли в часи Великої депресії та пройшли Другу світову війну, у батька був запальний характер. Та мою маму, трохи не від світу цього, це не лякало. Вона сама його провокувала й під'юджувала і в бійці не пасла задніх.

Наша холодна квартирка перетворилася на неопалюване поле бою.

Я був непростою дитиною, а мама з татом — непростими батьками. Я швидко став для них тягарем — вони досі намагалися знайти своє місце в цьому суворому мегаполісі, тож мене перевезли через річку й віддали в пансіон у районі Джексон-Гайтс у Квінсі, яким керувала мила літня шведка на ім'я Мама Гансон. У пансіоні було шість спалень, і там майже завжди хтось жив: комівояжери, стюардеси, подорожні, волоцюги, різний люд, який

* Біллі Роуз (1899–1966) — легендарний імпресаріо, бродвейський продюсер, поет-пісняр, власник культових нічних клубів і театрів у Нью-Йорку.

на день-два зупинявся в Нью-Йорку. Я там був єдиною дитиною, але мене це не бентежило. О п'ятій подавали вечерю, і я сидів за столом між незнайомцями й слухав, як вони говорять «за життя» або жаліються на його брак. Коли Мама Гансон була зайнята, її доньки-підлітки по черзі приглядали за мною і стежили, щоб я не вскочив у халепу.

Наша крихітна квартирка скидалася на ручну гранату з висмикнутою чекою, тож я розумію, чому батьки хотіли, щоб я був якомога далі — і заради себе, і заради мене. Я прожив у пансіоні три роки. Мене навідували приблизно раз на місяць: привозили маленьку іграшку або шоколадний батончик. Лишалися десь на годину, і, здається, мене це не турбувало — принаймні так мені казали, коли я підріс.

Озираючись назад,

думаю, що це було на краще.

І от я стою тут, на розі Сорок шостої та Дев'ятої авеню, і дивлюся на пожежні драбини на фасадах будинків. Тутешні мешканці завжди користувалися ними як додатковим житловим простором:

розвішували білизну, готували їжу, обідали й навіть спали там у задушливі липневі та серпневі ночі. У нашому кварталі від спеки не було порятунку — хіба що підсунути стілець до холодильника і на пару хвилин устромити туди розпашіле обличчя.

Наприкінці сорокових — на початку п'ятдесятих район Геллз-Кітчен був суворим і часто смертельно небезпечним місцем, де жили люди з характером і діяли вуличні банди. Ти змалку вчився не пхати носа в чужі справи й триматися ближче до бордюру, щоб ніхто, бува, не затягнув тебе в провулок і не пограбував.

Та ця прогулянка стежками спогадів не привела мене до місця, де можна було б заночувати. Коли стемніло, а різниця в часових поясах почала даватися взнаки, я повернувся в Порт-Оторіті. Усередині працювали кондиціонери та, що ще важливіше, стояли лавки. Я знайшов вільну й ліг на неї.

Гадки не мав, ані як зачепитися в «акторському» світі, ані як вижити в цьому величезному місті. Ясно було одне: починати доведеться з нуля. Чи лякало мене це?

Безумовно.

Самотність — річ смертоносна,
одне з найскладніших випробувань,
яке випадає на долю людини.

Та це не мало значення. Я був готовий на все, шляху назад для мене не існувало. Тільки вперед — і хай щастить. Я повторював це як мантру: «У тебе все вийде», намагаючись переконати самого себе. І чи то воно подіяло, чи я просто стомився від дороги й зміни часових поясів, але зрештою заплющив очі й провалився в короткий тривожний сон, обійнявши рюкзак, у якому були всі мої нехитрі пожитки.

2

Свій куток

Моя вам щира порада: не ночуйте на автовокзалах. Це нестерпно.

Порт-Оторіті — мабуть, найбільший автовокзал у США. І вже точно найхаотичніший. Усю ніч прибувають і від'їжджають люди й автобуси, шум не вщухає. По кутках нишпорять грабіжники та кишенькові злодії. Патрульні обходять залу що кілька годин, грюкаючи кийками по спинках лавок. «Ану ворушися, друже». Кілька разів мене так будили: я спав мертвим сном, коли раптом удар по підошвах черевиків пронизує все тіло, як електричний струм. До кісток пробирає.

Зграйки людей спозаранку носяться туди-сюди. Голова йде обертом. Не так від шуму — хоч він і був оглушливий, — як від усвідомлення, що їм усім є куди їхати. Вони знають, куди прямують. А я — ні. Я ледь розумів, де перебував.

Того ранку я побачив заголовок у газетному кіоску: «Стомлені рок-фани роз'їжджаються хто куди». Ішлося про якийсь там Вудсток. Мабуть, музичний фестиваль, подумав я. Було 18 серпня 1969 року.

Я не обманюю, коли кажу, що не мав уявлення, чим жила тодішня Америка. Три з п'яти останніх років я провів у Європі. Два з них — в Американському коледжі у Швейцарії, приблизно за 90 хвилин від Женеви. Звучить як щось престижне, але насправді то був старий санаторій, нещодавно переобладнаний у дворічний коледж. Свого часу він слугував останнім прихистком